

Ю. О. Гетьманенко, аспірант,
Донбаська державна машинобудівна академія

АНАЛІЗ СТАНУ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ПРАЦІ ЯК СКЛАДОВОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РИНКУ ПРАЦІ

АННОТАЦІЯ. В статті проведено аналіз стану українського ринку праці як складової Європейського ринку праці. Сформовано перспективні напрямки щодо ефективного регулювання ринку праці України.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Ринок праці, економічно активне населення, рівень економічної активності, рівень зайнятості населення, рівень безробіття населення.

АННОТАЦИЯ. В статье проведен анализ состояния украинского рынка труда как составляющей Европейского рынка труда. Сформированы перспективные направления относительно эффективной регуляции рынка труда Украины.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА. Рынок труда, экономически активное население, уровень экономической активности, уровень занятости населения, уровень безработицы населения.

The SUMMARY. In article the analysis of a condition of the Ukrainian labour market is carried as out by a component of the European labour market. Perspective directions concerning effective regulation of a labour market of Ukraine are generated.

KEY WORDS. A labour market, economically active population, a level of economic activity, a population occupation level, a population rate of unemployment.

Ринок праці України на сучасному етапі розвитку держави знаходиться в не найкращому стані внаслідок негативних тенденцій у світовій та вітчизняній економіках, а саме через спад виробництва, зниження кількості робочих місць, що в свою чергу призводить до зниження рівня життя та бідності громадян. З огляду на це, вагомим значення набуває вивчення національного ринку праці з метою формування перспективних напрямків його розвитку в сучасних умовах впливу світових інтеграційних процесів.

Аналіз сучасної економічної літератури показує, що протягом останнього десятиріччя вітчизняними вченими досягнуто значних успіхів у розробці теоретичних основ ринку праці. Найбільший інтерес серед наукових публікацій становлять роботи Д. Богині, О. Грішнєвої, А. Колота, Т. Кір'яна, В. Онікієнка, М. Папієва та ін.

Мета статті — дослідження стану національного ринку праці як складової Європейського ринку праці та формування перспективних напрямків його ефективного регулювання.

За даними вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань економічної активності, середньомісячна чисельність економічно активного населення віком 15—70 років у 2009 р. порівняно з 2008 р., збільшилась на 0,3 % і становила 22,3 млн осіб, з яких 20,9 млн осіб або 93,6 % були зайняті економічною діяльністю, а решта 1,4 млн осіб — відповідно до методології Міжнародної організації праці (МОП) класифікувались як безробітні (рис. 1).

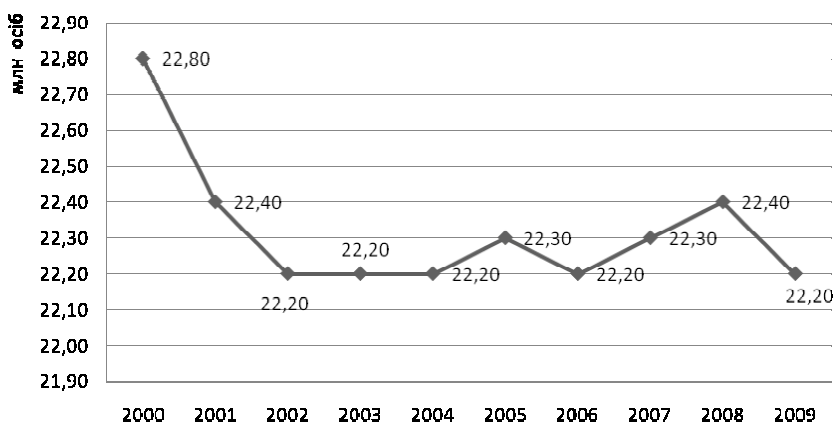

Рис. 1. Економічна активність населення України віком 15—70 років у 2000—2009 рр. [9]

Унаслідок впливу фінансово-економічної кризи, яка розпочалась наприкінці 2008 року, спостерігалось погіршення ситуації на ринку праці. За даними вибіркового обстеження населення (домогосподарств) з питань економічної активності у 2009 р., середньомісячна чисельність економічно активного населення віком 15—70 років порівняно з 2008 р., зменшилась на 1,1 % і становила 22,2 млн осіб, з яких 20,2 млн осіб або 90 % були зайняті економічною діяльністю, а решта 2 млн осіб — відповідно до методології Міжнародної організації праці (МОП) класифікувались як безробітні.

Чисельність економічно активного населення працездатного віку за цей період скоротилась на 0,7 % та становила відповідно 20,3 млн осіб або 91,4 % від зазначеної категорії населення віком 15—70 років.

Рівень економічної активності населення віком 15—70 років знизився з 63,6 % у 2008 р. до 62,2 % у 2009 р. Наразі більш суттєве зменшення рівня економічної активності спостерігалось серед населення працездатного віку — з 72,3 % до 71,6 % відповідно.

Рівень економічної активності населення за місцем проживання зображено на рис. 2. Дані, приведені на рисунку, свідчать, що рівень економічної активності всього населення у віці 15—70 років у 2008 і 2009 роках залишався на одному рівні — 63,3 %. Серед населення, яке мешкає в містах, у 2009 році спостерігалось зниження рівня економічної активності на 0,6 % порівняно з 2008 роком. Але серед сільського населення виникла протилежна ситуація, а саме економічна активність зросла на 1,5 %. Перш за все це викликано тим, що люди з сільських місцевостей, які працювали в містах, внаслідок кризи виробництва, повертаються до дому шукати кращого життя.

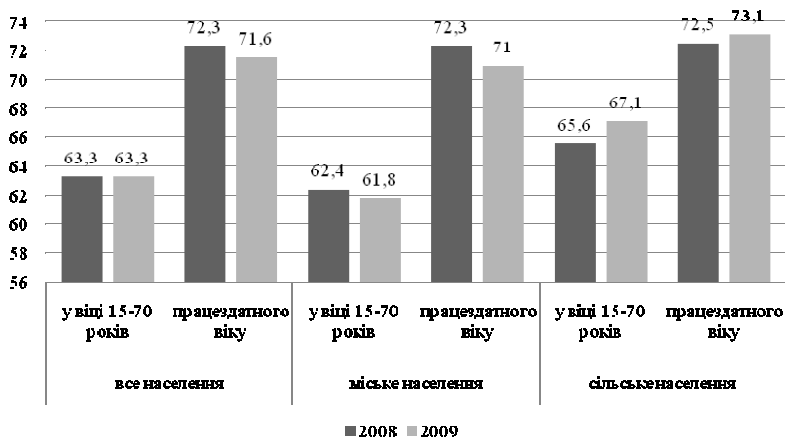

Рис. 2. Рівень економічної активності населення України віком 15—70 років за місцем проживання у 2008—2009 рр. [9]

Рівень економічної активності також відрізняється за віковими групами населення. Найвищий рівень економічної активності у 2009 році був характерним для людей віком 30—39 років (84,8 %) та 40—49 років (83,7 %), проте найнижчий — у молоді віком 15—24 років (41,9 %) та осіб пенсійного віку (23,8 %).

Чисельність зайнятого населення віком 15—70 років у 2009 р. (табл. 1), порівняно з минулим роком, зменшилась на 780,8 тис. осіб, або на 3,7 % та становила 20,2 млн осіб, з яких особи працездатного віку склали 18,4 млн, або 91 %.

ЧИСЕЛЬНІСТЬ ЗАЙНЯТОГО НАСЕЛЕННЯ У 2000—2009 рр. [9]

Роки	Зайняте населення			
	у віці 15—70 років		працездатного віку	
	у середньому тис. осіб	у % до населення відповідної вікової групи	у середньому тис. осіб	у % до населення відповідної вікової групи
2000	20 175,0	55,8	18 520,7	64,5
2001	19 971,5	55,4	18 453,3	64,1
2002	20 091,2	56,0	18 540,9	64,4
2003	20 163,3	56,2	18 624,1	64,5
2004	20 295,7	56,7	18 694,3	64,6
2005	20 680,0	57,7	18 886,5	65,4
2006	20 730,4	57,9	19 032,2	65,9
2007	20 904,7	58,7	19 189,5	66,7
2008	20 972,3	59,3	19 251,7	67,3
2009	20 191,5	57,7	18 365,0	64,7

Слід зазначити, що у зв'язку з кризовими явищами в економіці України в 2008—2009 рр., у 2009 р. відбулось різке падіння зайнятості до рівня 2000 року, хоча до минулого року спостерігалась стійка тенденція зростання зайнятості населення. Рівень зайнятості населення віком 15—70 років знизився з 59,3 % у 2008 р. до 57,7 % у 2009 р., а у населення працездатного віку відповідно з 67,3 % до 64,7 %, переважно за рахунок населення, що проживає у міських поселеннях.

Найвищий рівень зайнятості населення спостерігається серед осіб віком 30—39 років (77,8 %) та 40—49 років (77 %), а найнижчий — у молоді віком 15—24 років (34,5 %) та осіб у віці 60—70 років (23,8 %).

Серед зайнятого населення віком 15—70 років кожен п'ятий працівник був зайнятий у сільському господарстві або промисловості, кожен шостий — у торгівлі; ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку. Під впливом кризи найбільше скорочення кількості зайнятого населення відбулося в будівництві (на 16,2 %), промисловості (на 11,9 %), діяльності готелів та ресторанів (на 8,1 %), сільському господарстві (на 7,1 %).

Переважна більшість зайнятих працювала за наймом (16,4 млн осіб або 81,4 %), а решта — у секторі самостійної зайнятості (табл. 2).

Таблиця 2

**КІЛЬКІСТЬ ЗАЙНЯТОГО НАСЕЛЕННЯ
ЗА СТАТУСАМИ ЗАЙНЯТОСТІ у 2009 р., тис. осіб [9]**

	Усього	Міські поселення	Сільська місцевість
Усього	20175,0	13702,0	6473,0
у тому числі: працюючі за наймом	16426,5	12637,7	3788,8
самозайняті	3748,5	1064,3	2684,2

Рівень безробіття, визначений за методологією МОП, коливався протягом 2009 року від 9,5 % на його початку до 8,8 % у грудні. Протягом двох попередніх років рівень безробіття в Україні, визначений за методологією МОП, фіксувався на рівні 6,4 %. Доволі високим 2009 р. залишається рівень безробіття серед молодих людей віком 15—24 років (17,8 %) та 25—29 років (10,4 %) (табл. 3). Найнижчий рівень безробіття спостерігається серед сільського населення — 7,2 %.

Таблиця 3

**РІВЕНЬ БЕЗРОБІТТЯ НАСЕЛЕННЯ (ЗА МЕТОДОЛОГІЄЮ МОП) ЗА СТАТТЮ,
ВІКОВИМИ ГРУПАМИ ТА МІСЦЕМ ПРОЖИВАННЯ у 2009 році, % [9]**

	Всього	У тому числі за віковими групами, років					
		15—24	25—29	30—39	40—49	50—59	60—70
Все населення	8,8	17,8	10,4	8,2	8,0	5,8	0,1
жінки	7,3	15,1	9,8	7,1	6,8	4,3	0,1
чоловіки	10,3	19,8	10,9	9,3	9,3	7,3	0,1
міське насе- лення	9,6	20,3	11,1	8,6	8,4	6,1	0,3
сільське насе- лення	7,2	13,2	8,3	7,2	7,2	5,3	—

Що стосується причин безробіття (рис. 3), то вони мають різноманітний характер. Найбільш розповсюдженими причинами

безробіття є вивільнення з економічних причин, за власним бажанням та не працевлаштування після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладів I—IV рівнів акредитації.

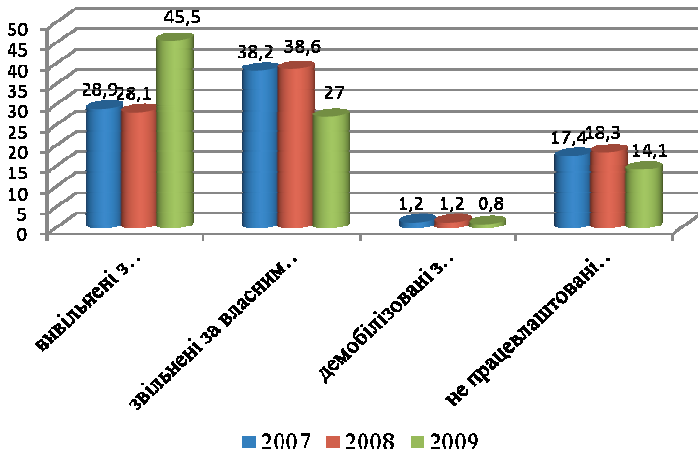

Рис. 3. Рівень безробіття в 2007—2009 рр. за причинами незайнятості

Як видно з рис. 3, у 2009 році безробіття з економічних причин збільшилось порівняно з 2007 та 2008 роками та становило 45,5 % від кількості безробітного населення в віці 15—70 років. У свою чергу, звільнення за власним бажанням у 2009 р. зменшились на 11,6 % порівняно з 2008 р. і склали 27 %.

Стосовно не працевлаштованих після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладів I—IV рівнів акредитації, то їх питома вага серед безробітного населення знизилась з 18,3 % у 2008 р. до 14 % у 2009 р., нижче показника 2007 р. на 3,3 %.

У 2009 році продовжувалось вивільнення працівників з галузей економіки, які найбільше постраждали від кризи. Без роботи у 2009 р. залишилося 119,6 тис. працівників сільського господарства (у 2008 р. — 222,7 тис. осіб), 111,7 тис. працівників переробної промисловості (у 2008 р. — 171,5 тис. осіб), 72,2 тис. працівників сфери торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів (у 2008 р. — 107,1 тис. осіб), 26,5 тис. будівельників (у 2008 р. — 38,9 тис. працівників). Серед безробітного населення в 2009 році 45 % людей це ті, які були вивільнені через економічні причини, пов'язані з кризовими явищами.

Не дивлячись на відсутність на цивілізованому ринку праці такої послуги, як платне працевлаштування, 40 % українських громадян

готові заплатити кадровому агентству за допомогу в пошуку роботи. Чоловіків, готових піти на цей крок, помітно більше, ніж жінок (48 % проти 33 %). Молоді українці частіше впевнені в тому, що знайдуть роботу самостійно, тоді як опитані середнього і старшого віку швидше вдаються до допомоги кадрових агентств [6].

Рівень безробіття населення віком 15–70 років (за методологією МОП) у 2009 р. порівняно з минулим роком у цілому по Україні зріс на 2,4 %. та становив 8,8 % економічно активного населення зазначеного віку. Наразі він не перевищує відповідний показник по країнах Євросоюзу (8,9 %) та є нижчим ніж у Франції, Угорщині та інших країнах, але все одно перевищує показники рівня безробіття в Румунії, Німеччині, Польщі та ін.(рис. 4).

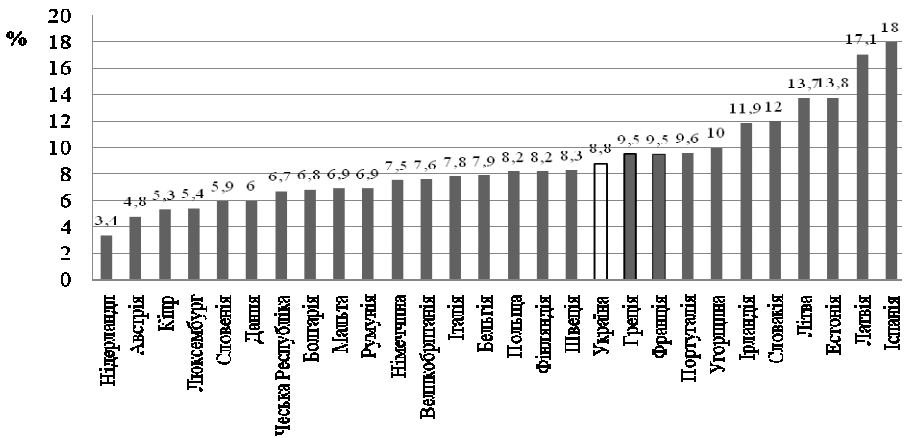

Рис. 4. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у країнах Євросоюзу та в Україні у 2009 р., % [8; 9]

Що стосується пропозиції робочої сили, то в 2008 р. кількість незайнятих громадян, які перебували на обліку в державній службі зайнятості, збільшилась на 215,9 тис. осіб порівняно з 2007 р. у наслідок негативних явищ в економіці. Однак у 2009 р. ситуація покращилась і кількість незайнятих громадян складала 542,8 тис. осіб, відповідно на 333,4 тис. осіб менше ніж у 2008 р.

У свою чергу, потреба підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць та вакантних посад на протязі 2007–2009 рр. постійно знижувалась: у 2008 р. майже в 2 рази у порівнянні з 2007 роком та складала 91,1 тис. осіб, у 2009 р. потреба підприємств у працівниках складала вже 65,8 тис. осіб.

Поряд зі зниженням потреби підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць, зростає навантаження на одне вільне робоче місце (вакантну посаду) з 4 осіб у 2007 році до 82 осіб у 2009 році [7].

Виходячи з цього, існує кількісний дисбалансом між попитом на робочу силу та її пропозицією. Існує також проблема якості наявної робочої сили, яка у більшості випадків не співпадає з потребами роботодавців. Тому виникає вимога не тільки до знань та навичок працівників, а й до напрямку та рівня освіти. Тому не дивлячись на те, що на ринку праці є надлишок юристів, економістів, бухгалтерів, вони завжди будуть потрібні, бо є представниками професій, на яких базується ринкова економіка, щоправда, за умов, що набір їхніх знань і конкретних навичок роботи відповідатиме сучасним вимогам.

Проте треба визнати, що сьогодні в Україні склалась певна суперечливість між вимогами сучасного суспільства до фахівця і реальним рівнем його підготовки у вищих навчальних закладах. Сучасна система вищих навчальних закладів, їх структура, діяльність не забезпечують сучасного рівня надання освітніх послуг.

Державна служба зайнятості щорічно стикається з проблемами працевлаштування понад 100 тисяч випускників навчальних закладів, кожного п'ятого з яких направляють на підготовку, перепідготовку чи підвищення кваліфікації. Як показує досвід, найефективнішим є проведення професійного навчання громадян під конкретне замовлення роботодавців. За такої форми організації роботи забезпечується практично стовідсоткове працевлаштування. Але необхідно враховувати те, що на навчання громадян, які мають статус безробітного, витрачаються кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. А до цього держава і громадяни вже зазнали значних витрат на отримання професії і кваліфікації, що не потрібна на ринку праці [7].

Аналізуючи ринок праці України в контексті євроінтеграційних процесів, також треба звернути увагу на ситуацію, яка склалась з пересуванням робочої сили до Європейських країн. За різними оцінками, на території ЄС знаходиться від чотирьох до семи мільйонів українців, що становить від 8,6 % до 15,1 % чисельності усього населення (станом на 2009 рік) та від 19,5 % до 34,1 % — економічно активного населення працездатного віку [3, с. 3—11].

З огляду на вищевикладене, можна зробити висновок щодо необхідності здійснення ефективного регулювання ринку праці в цьому напрямі. Для вирішення даної проблеми Уряд України робить певні кроки. Так, 15 січня 2008 року Верховна Рада України ратифікувала Угоди між Україною та Європейським Союзом про

спрощення оформлення віз та про реадмісію осіб, надавши можливість окремим категоріям українців подорожувати до ЄС за спрощеною процедурою. Це є першою спробою введення безвізового режиму між Україною і країнами ЄС, адже на сьогоднішній день для всіх країн-членів ЄС Україна скасувала необхідність отримання віз. Безвізовий режим з ЄС означатиме можливість для українців вільного в'їзду на територію Шенгенської зони та стане черговим кроком на шляху європейської інтеграції України.

Світові інтеграційні процеси достатньо сильно впливають на національні ринки праці. З одного боку, вони значно поліпшують рух робочої сили всередині інтеграційного угруповання, а з іншого — неминуче призводять до уніфікації регулюючих заходів на ринку праці та політики зайнятості. Необхідно також відзначити, що інтеграційні об'єднання, як правило, є потужними покупцями робочої сили з країн, що не є членами угруповання, а тому значно впливають на їх національні ринки праці.

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновки про те, що в 2009 році у порівнянні з 2008 роком в Україні зменшився рівень економічної активності населення з 72,3 % до 71,6 %; зменшився рівень зайнятості з 67,3 % до 64,7 %; збільшився рівень безробіття (за методологією МОП) з 6,9 % до 9,6 %; зросла частка безробітних (за методологією МОП), вивільнених з економічних причин з 28,1 % до 45,5 %; скоротилась кількість вільних робочих місць на 27,7 %. Зазначені негативні явища на ринку праці України ще раз підтверджують те, що світова фінансова криза заподіяла великої шкоди всім сферам економіки, в тому числі ринку праці, який взаємопов'язаний з усіма галузями економіки.

Виходячи з цього, керівництву України треба намагатись врегулювати процеси на ринку праці за допомогою вітчизняних регуляторів та важелів управління, а також застосовувати загальноєвропейські способи управління з огляду на специфіку українського ринку праці.

Література

1. *Богиня Д. П., Грیشнова О. А.* Основи економіки праці: Навч. посіб. — 3-тє вид., стер. — К.: Знання-Прес, 2002. — 313 с.
2. *Колот А. М.* Соціально-трудові відносини: теорія і практика регулювання: Монографія. — К.: КНЕУ, 2005. — 230 с.
3. *Кір'ян Т.* Створення конкурентного ринку праці в умовах інтеграції України у світову економічну систему // Україна: аспекти праці. — 2008. — № 5. — С. 3—11.

4. *Онiкієнко В. В., Ткаченко Л. Г., Ємельяненко Л. М.* Розвиток ринку праці України: тенденції та перспективи / За ред. В. В. Онiкієнка. — К.: Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України, 2007. — 286 с.

5. *Панiєв М.* Соціальний захист населення в умовах фінансово-економічної кризи в Україні // Україна: аспекти праці. — 2009. — № 2. — С. 7—13.

6. <http://finance.tochka.net/ua/1026-40-ukraintsev-gotovy-zaplatit-za-trudoustroystvo>

7. www.dcz.gov.ua

8. epp.eurostat.ec.europa.eu

9. ukrstat.gov.ua

Стаття надійшла до редакції 1.07.2010 р.

УДК 331.101.32

М. М. Гуменюк, канд. екон. наук, старш. преп.,
Н. В. Гуменюк, асистент,
Автомобильно-дорожний институт, г. Горловка

КАЧЕСТВО ТРУДА КАК ПОКАЗАТЕЛЬ СТЕПЕНИ УДОВЛЕТВОРЕНИЯ РАБОТНИКОВ СВОИМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

АННОТАЦИЯ. Как известно, процесс воздействия изменений в качестве труда работников предприятия на прибыльность их деятельности связан с изменением параметров факторов производственной деятельности, которые влекут за собой изменение экономических результатов функционирования предприятия на рынке. Поэтому для успешного функционирования предприятия в рыночной среде необходимо соответствие стандартам качества, особенно стандартам качества труда

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА. Качество труда, продуктивность труда, удовлетворенность трудом, социальная ответственность, трудовая адаптация.

АННОТАЦІЯ. Як відомо, процес впливу змін в якості праці працівників підприємства на прибутковість їх діяльності пов'язаний зі зміною параметрів факторів виробничої діяльності, які спричиняють зміни економічних результатів функціонування підприємства на ринку. Тому для успішного функціонування підприємства в ринковому середовищі необхідна відповідність стандартам якості, особливо стандартам якості праці

КЛЮЧОВІ СЛОВА: якість праці, продуктивність праці, задоволеність працею, соціальна відповідальність, трудова адаптація.

The SUMMARY. As is known, process of influence of changes as work of workers of the enterprise on profitableness of their activity is connected to change of parameters of factors of industrial activity which entail change of